06/04/2019

Η αγωγή των σημερινών παιδιών και η παιδαγωγική της Ορθοδοξίας

Εκκλησία της Κύπρου / Ι.Μ. Μόρφου

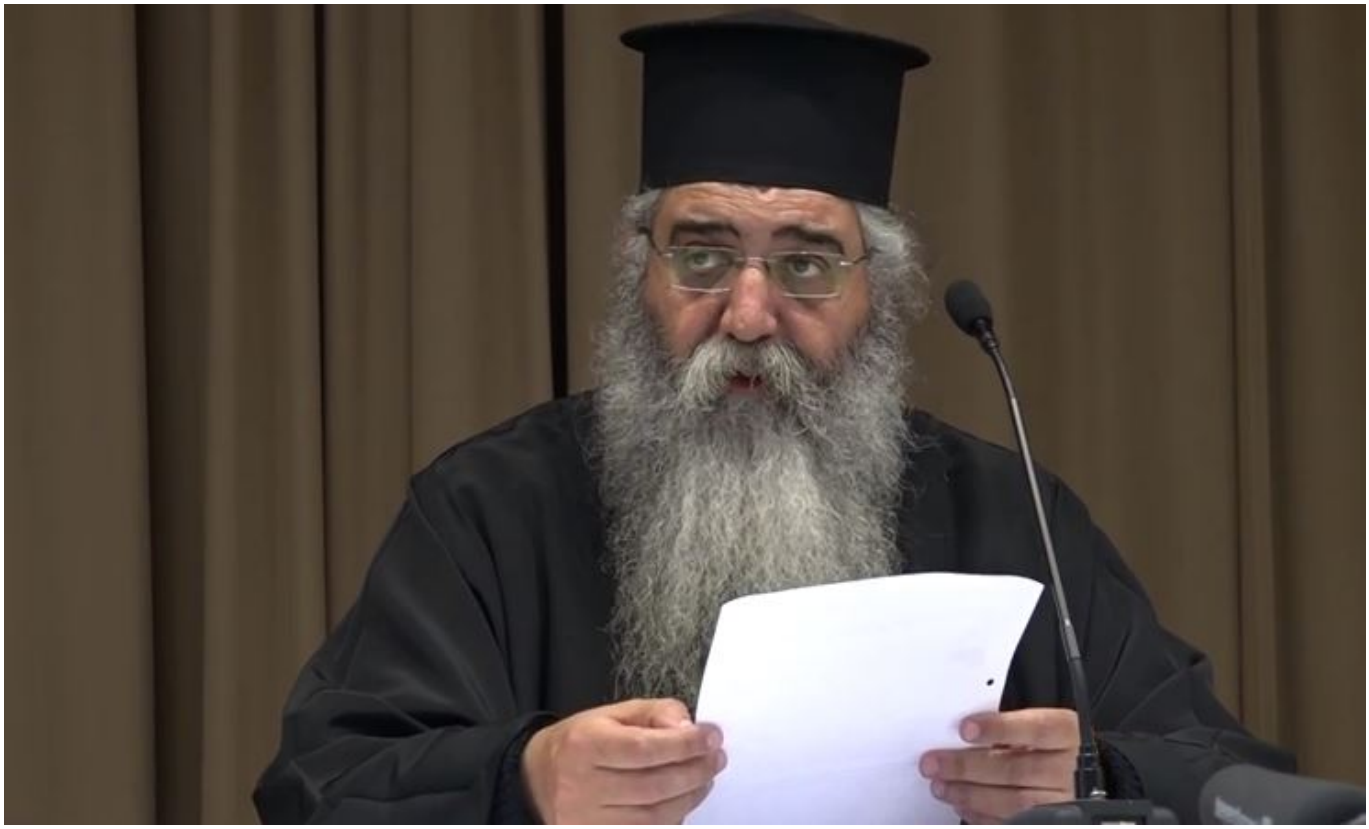

Του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου

Ὁ προβληματισμὸς γύρω ἀπὸ τὴν ἀγωγὴ καὶ τὴ διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον πολυσυζητημένα θέματα στὸν σύγχρονο δυτικὸ κόσμο. Καί, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Κύπρος ἀποτελοῦν κομμάτι τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὲ πολλὲς εὐαισθησίες τῆς Ἀνατολῆς, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ἐξαιρεθοῦν ἀπὸ τὸν προβληματισμὸ αὐτό.

Ἄλλωστε δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς κύησης τοῦ παιδιοῦ, πολλοὶ γονεῖς ἀρχίζουν νὰ προβληματίζονται γιὰ τὴν ἀγωγὴ ποὺ θὰ πρέπει νὰ δώσουν στὰ παιδιά τους καὶ ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἀναζητοῦν βοήθεια καὶ συμβουλὲς, εἴτε ἀπὸ διάφορα βιβλία, εἴτε ἀπὸ διάφορους εἰδικούς.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς, τὸ ὅλο αὐτὸ θέμα χρειάζεται μία ὀρθὴ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, μὲ πολλὴ σοβαρότητα καὶ ὡριμότητα. Κι ἀσφαλῶς ἡ ποιμαντικὴ αὐτὴ πρέπει νὰ φιλτράρεται μέσα ἀπὸ τὴν ἁγιοπνευματικὴ Ὀρθόδοξη πατερικὴ παράδοση καὶ τὴ σωστικὴ παιδαγωγικὴ τῆς Ὀρθοδόξου

Ἐκκλησίας, ποὺ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν σχολεῖο ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τὸ λέω αὐτό, διότι ἡ ὀπτικὴ αὐτὴ ἀπουσιάζει δραματικὰ ἀπὸ τὴ σκέψη τῶν μεγάλων παιδαγωγῶν τοῦ σύγχρονου κόσμου, γιὰ τὸν ἁπλούστατο λόγο ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι Ὀρθόδοξοι καί, ὡς ἐκ τούτου, ἔχουν παντελὴ ἄγνοια τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπιπλέον, θὰ πρέπει ἐμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι νὰ κατανοήσουμε ἐπαρκῶς ὅτι ἐδῶ καὶ αἰῶνες στὸν Δυτικὸ κόσμο ἡ ἐπικρατοῦσα ἄποψη ποὺ διαμορφώνει τὴν ἀντίληψη τοῦ ἀνθρώπου γύρω ἀπὸ τὸν κόσμο ποὺ τὸν περιβάλλει, τὴ δημιουργία καὶ τὴ σχέση του μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης γνώσης καὶ ὄχι ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως γνώσης.

Στὴν Ὀρθόδοξη ψυχοθεραπεία ὑπάρχει ἄλλος τρόπος γνώσης. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἀποκαλύπτει τὴ γνώση, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ νοῦς ἀποκτήσει γρήγορη μετάνοια, καθαρίζει τὴν καρδία του, τὴ φωτίζει καὶ τὴν ἁγιάζει. Φτάνει ὁ ἄνθρωπος στὸ σημεῖο νὰ ἀκροᾶται, νὰ ἀκούει τὸν Χριστὸ στὴν καρδία του νὰ συνομιλεῖ μαζί του πολλὲς φορὲς σὰν νὰ εἶναι γνήσιος φίλος Του: «ὁμιλεῖς αὐτοῖς πολλάκις, ὥσπερ φίλοις σου γνησίοις»[1] (ὁμιλεῖς μ᾽ αὐτοὺς πολλὲς φορὲς σὰν νὰ εἶναι πραγματικοί Σου φίλοι). Ἐμεῖς οἱ ὑπόλοιποι, ποὺ δὲν ἔχουμε τὸν φωτισμὸ τῶν ἁγίων, φροντίζουμε νὰ ὑπακοῦμε σὲ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν «*γρήγορον νοῦν, σώφρονα λογισμόν, καρδίαν νήφουσαν*»[2]. Ὁ Δυτικὸς ἄνθρωπος στοχάζεται μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης σκέψης στὰ περιορισμένα πλαίσια τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου. Ἡ ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, μέσα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῶν ἁγίων γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι ἄλλο νοῦς καὶ ἄλλο ἐγκέφαλος. Ἡ ἄγνοια αὐτὴ ὁδηγεῖ σὲ θεολογικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς πλάνες. Ὁ Δυτικὸς ἄνθρωπος πορεύεται μέχρι σήμερα μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι «ἡ γνώση εἶναι δύναμη, καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος νὰ κατακτηθεῖ ἡ γνώση....» (Φράνσις Μπέικον) καὶ ὅτι ἡ σκέψη εἶναι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἔγραψε ὁ Καρτέσιος: «*Cogito ergo sum*» (Σκέφτομαι, ἄρα ὑπάρχω).

Διαποτισμένος λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τῆς Δύσης ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ὅτι ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ γνώση, ὑπέπεσε στὴν πλάνη νὰ διαχωρίσει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ σῶμα, θεωρώντας ὅτι ἡ γνώση εἶναι τὸ φῶς, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Πατέρες καὶ ἁγίους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας ποὺ λεν ὅτι τὸ φῶς εἶναι γνώση, ποὺ ἀνακεφαλαιώνει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος (10ος αἰ.), λέγοντας ὅτι «**Ἡ γνῶσις οὐκ ἔστι τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς ἡ γνῶσις ὑπάρχει, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ καὶ δι᾽ αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ πάντα**»[3] (Ἡ γνώση δὲν εἶναι τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς εἶναι ἡ γνώση, ἐπειδὴ μέσα στὸ φῶς καὶ μὲ τὸ φῶς καὶ ἀπὸ τὸ φῶς προέρχονται τὰ πάντα[4]).Καὶ **τὸ φῶς εἶναι ὁ Χριστὸς** καὶ ὄχι ὁ περιορισμένος καὶ ἀφώτιστος ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὅσες πληροφορίες καὶ ὅσες γνώσεις καὶ ἂν λάβει στὸν παρόντα αἰώνα, θὰ παραμένει στὸ σκοτάδι τῆς ἀγνωσίας, ἐὰν δὲν φωτιστεῖ μὲ τὴν ἀληθινὴ γνώση τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν στὸν Δυτικὸ κόσμο

Ἐπὶ τοῦ θέματος τώρα. Ἂν κανεὶς θελήσει νὰ ἐρευνήσει ἐμβριθέστερα τὴ βιβλιογραφία καὶ τὶς δημοσιεύσεις γύρω ἀπὸ τὸ θέμα ποὺ ἀναπτύσσουμε ἀπόψε, θὰ πρέπει νὰ ἀναλώσει μερικὰ χρόνια ἀπὸ τὴ ζωή του, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἔρευνά του θὰ εἶναι ἐλλιπής. Καὶ τοῦτο, γιατὶ κυκλοφοροῦν χιλιάδες βιβλία, χιλιάδες ἄρθρα, ἀμέτρητες ἀνακοινώσεις, μελέτες, στατιστικές, ἔρευνες, πρακτικὰ συνεδρίων καὶ ἄλλα πολλὰ σπουδάγματα ἀπὸ παιδαγωγούς, ψυχολόγους, κοινωνιολόγους, ἐκπαιδευτικούς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἀνειδίκευτους συγγραφεῖς, γεγονὸς ποὺ καθιστᾶ πάρα πολὺ δύσκολο τὸ ἔργο τῆς παρακολούθησης ὅλων αὐτῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιβλία ὄχι μόνο δὲν ἀποτελοῦν ὁποιαδήποτε συμβολὴ στὴν παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, ἀλλ᾽ εἶναι καὶ ἐπικίνδυνα, ἀφοῦ λειτουργοῦν ὡς συνταγολόγια ἀφελῶν συμβουλῶν.

Βεβαίως, ὑπάρχουν ἀξιόλογες ἐκδόσεις ἱκανῶν παιδαγωγῶν, ποὺ σ᾽ ἕνα βαθμὸ βοηθοῦν σὲ πρακτικὸ ἐπίπεδο. Ὅμως κι αὐτὲς δὲν ἐπαρκοῦν ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀγωγὴ τοῦ παιδιοῦ, γιατὶ ὁποιαδήποτε πραγμάτευση ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ συμπεριφορά, θὰ παραμένει λειψὴ ἐὰν καὶ ἐφόσον δὲν φιλτράρεται μέσα ἀπὸ τὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του, ὅπως τὴ διδάσκει ἡ Ὀρθόδοξη Θεολογία καὶ ἀνθρωπολογία, ὅπως ἀποτυπώνεται μέσα ἀπὸ τὴ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στὸ σύνολό τους οἱ ξένοι παιδαγωγοί, ἀλλὰ καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων παιδαγωγῶν, παραβλέπουν προκλητικὰ τὴν παιδαγωγικὴ τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἀπὸ ἄγνοια, εἴτε ἀπὸ ἀδιαφορία, εἴτε ἀπὸ ἀπιστία, εἴτε ἀπὸ τὴ λανθάνουσα ἀντίληψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἕνας θεσμός, ἕνα καθίδρυμα θρησκευτικῶν ὑπηρεσιῶν, γι᾽ αὐτὸ δὲν τῆς πέφτει λόγος γιὰ ὅσα ἀπασχολοῦν τὴν εὐρύτερη κοινωνία. Εἰδικώτερα γιὰ τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διαπαιδαγώγησης τῶν παιδιῶν, πολλοὶ θεωροῦν ἀναχρονισμὸ καὶ συντηρητισμὸ ὅτι τὸ κράτος ἐπιτρέπει στὴν Ἐκκλησία νὰ ἔχει ἄποψη γιὰ τὴν παιδεία. Ἴσως ἐδῶ νὰ εὐθύνεται διαχρονικὰ καὶ ἡ ἱεραρχία τῆς διοικούσης Ἐκκλησίας, ποὺ ἡ παρέμβασή της σὲ θέματα παιδείας καὶ ὄχι ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ λαμβάνει χώρα ἀργά, ὅταν ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὰ νέα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα τῆς τάδε ἢ τῆς ἄλλης κυβέρνησης ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὰ ἐθνικο-θρησκευτικὰ ἰδεώδη καὶ ἐμπεριέχουν τὸν κίνδυνο τοῦ «ἀφελληνισμοῦ» καὶ τῆς διαστρέβλωσης τῆς Ἱστορίας. Ἀντ᾽ αὐτῆς τῆς καταγγελτικοῦ τύπου παρέμβασης, θὰ ἦταν προτιμητέα μιὰ δυναμικώτερη παρέμβαση πρωτίστως περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς πιστοὺς καὶ γενικότερα στὴν εὐρύτερη κοινωνία, ποὺ νὰ στηρίζεται στὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τῶν παλαιῶν δηλαδὴ μεγάλων Πατέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν σύγχρονων ἁγίων τοῦ 20οῦ αἰῶνος, Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως, Πορφυρίου τοῦ

Καυσοκαλυβίτου, Παϊσίου τοῦ Ἁγιορείτου, Ἰακώβου τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ κ.ἄ.

Ἡ ὡς ἄνω ἀτονικὴ ἐνασχόληση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ἀγωγὴ τοῦ παιδιοῦ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία τῆς ἐσφαλμένης εἰκόνας μέσα στὸν λαὸ καί, εἰδικώτερα, μέσα στοὺς ἐπαγγελματίες παιδαγωγοὺς καὶ δασκάλους, ὅτι ἡ διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τῶν παιδιῶν εἶναι ὑπόθεση τῆς ἑκάστοτε κυβέρνησης καὶ τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων ποὺ μᾶς ἔρχονται ὡς ὁδηγίες —τὶς περισσότερες φορὲς ἀπὸ τὴν Εὐρωπαικὴ Ἕνωση—, τὰ ὁποῖα στηρίζονται στὴ σκέψη τῶν διαφόρων παιδαγωγῶν τῆς Δύσης καὶ ὄχι τῶν Θεοφόρων ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ παιδαγωγικὰ προγράμματα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας

Θὰ φέρω ἐδῶ ἕνα θλιβερὸ παράδειγμα ἀπὸ τὸ δικό μας Ὑπουργεῖο Παιδείας (Κύπρου). Εἴμαστε ὅλοι μάρτυρες, ἰδιαιτέρως οἱ ἐκπαιδευτικοί, ὅτι συχνὰ πυκνά, ἀναλόγως μὲ τὸ ποιά κυβέρνηση εἶναι στὴν ἐξουσία, ἔχουμε καὶ τὶς ἀνάλογες διαμάχες, ἀντεγκλήσεις καὶ ἀμφισβητήσεις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ποὺ ἐφαρμόζει. Ἐὰν ἡ κυβέρνηση εἶναι τῆς ἀριστερᾶς, τὴν κατηγοροῦν οἱ δεξιοὶ ὅτι ἐφαρμόζει ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα ποὺ στόχο ἔχουν τὸν ἀφελληνισμὸ τῶν παιδιῶν καὶ τὴν ἀμφισβήτηση τῆς ἑλληνοκεντρικῆς μας παιδείας. Ἐὰν ἡ κυβέρνηση εἶναι τῆς δεξιᾶς, οἱ ἀριστεροὶ τὴν κατηγοροῦν ὅτι προάγει καὶ προωθεῖ τὸν ἐθνικισμὸ εἰς βάρος τοῦ κυπροκεντρισμοῦ. Καί, ἐνῶ ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν, δὲν τολμᾶ ἕνας ἐπίσκοπος, ἕνας παπᾶς, ἕνας παιδαγωγὸς νὰ πεῖ· «συγγνώμη, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ τόπος, ἐδῶ καὶ δύο χιλιάδες χρόνια εἶναι Ὀρθόδοξος καὶ ἑλληνικὸς καὶ ὁ λαὸς οὐδέποτε ἔχει μπεῖ στὸ δίλημμα νὰ διαλέξει μεταξὺ ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς ἀναφορικὰ πρὸς τὴν παιδεία του». Παρὰ ταῦτα, ὅλοι ἐμεῖς παρακολουθοῦμε ἀπὸ μακριὰ νὰ ἀλλάζουν συνεχῶς τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, νὰ παρεμβαίνουν οἱ κομματικοὶ μηχανισμοί, οἱ συνδικαλιστὲς καὶ ἄλλοι τόσοι ἐξωγενεῖς παράγοντεςκαί, λίγο πολύ, τὰ παιδιά μας νὰ εἶναι τὰ πειραματόζωα τοῦ κάθε κομματικοῦ μηχανισμοῦ. Καὶ μετὰ ἀποροῦμε καὶ λέμε, γιατί οἱ νέες γενιὲς νὰ τραυλίζουν τὰ ἑλληνικά, γιατὶ νὰ στεροῦνται τῆς κριτικῆς σκέψης καὶ τῆς διάκρισης μεταξὺ ὠφελίμου καὶ βλαβεροῦ. Αὐτὸ ὅμως συμβαίνει γιατὶ τὰ παιδιά μας δὲν ξέρουν νὰ προσευχηθοῦν, γιατὶ δὲν μποροῦν νὰ συγχωρέσουν, γιατὶ ἔμαθαν ὅλο νὰ θέλουν νὰ παίρνουν καὶ νὰ μὴ δίνουν, γιατὶ δύσκολα δημιουργοῦν ὑγιεῖς σχέσεις, γιατὶ ἀργοῦν νὰ ὡριμάσουν, γιατί, γιατί, γιατί... Νὰ γιατὶ καὶ τόσα διαζύγια...Καὶ γιατὶ τόσες ἐκτρώσεις...Ἀλλ᾽ ὅταν ἕναν ἄνθρωπο δὲν τὸν ἔχουμε μάθει νὰ συγχωρᾶ, νὰ ἀνέχεται, νὰ ὑπομένει, νὰ μετανοεῖ, νὰ προσεύχεται καὶ νὰ μιλᾶ μὲ τὸν Θεό του, νὰ γνωρίζει τὰ οὐσιώδη καὶ βασικὰ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεώς μας καί, κυρίως, νὰ γνωρίζει ὅτι γνώση εἶναι τὸ Φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι ἡ γνώση φῶς, πῶς θὰ ἔχει μιὰ μετρημένη καὶ σοβαρὴ πορεία μέσα στὴ ζωή του, χωρὶς ἀνταγωνισμούς, διαμάχες, ἔχθρες, φθόνους, κακία; Πῶς νὰ μὴν ἀπελπίζεται, ὅταν

βλέπει νὰ ἀποτυγχάνουν οἱ στόχοι του; Πῶς νὰ μὴν παραιτεῖται ἀπὸ τὴ ζωή, ὅταν κάτι πάει στραβά, καὶ νὰ τοῦ φταῖνε ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του; Πῶς νὰ μὴ βλέπει τὸν ἄλλον ἀνταγωνιστικά, σὰν ξένο καὶ ἐχθρὸ καὶ ὄχι σὰν συνάνθρωπό του, σὰν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ; Ἐπιπρόσθετα, ὅλα αὐτά, ἑκούσια ἢ ἀκούσια, ἐνισχύονται καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς γονεῖς πού, ἐνῶ παραπονιοῦνται γιὰ τὸ ἐπίπεδο τῆς μόρφωσης στὰ σχολεῖα μας, δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι αὐτό, ἀλλὰ πρωτίστως εἶναι πνευματικὸ καὶ ὅτι ἡ μόνη θεραπεία τῆς κοινωνίας εἶναι ἡ μετάνοια καὶ ἡ στροφή της πρὸς τὸν Θεό.

Αἰσθάνομαι, ὅτι σιγὰ σιγὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο ἄρχισε νὰ ὑλοποιεῖται ἕνα παγκόσμιο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, ποὺ ἑτοιμάζει ἀνθρώπους ἀριθμοὺς, μηχανάκια-ρομπὸτ χωρὶς κρίση καὶ διάκριση, ἕτοιμους γιὰ κατακτήσεις χωρὶς φραγμούς, προϋποθέσεις καὶ ἀναστολές. Ἀνθρώπους ἐγωιστές, ποὺ ἡ μόνη τους ἔγνοια θὰ εἶναι πῶς νὰ γίνει τὸ θέλημά τους. Ἀνθρώπους ὑλιστές, ποὺ εὐτυχία γι᾽ αὐτοὺς θὰ σημαίνει φιλαυτία, φιληδονία καὶ φιλαργυρία. Ἀνθρώπους, ποὺ θὰ ὑπακοῦνε στὰ κελεύσματα τῆς νέας ἐποχῆς, τῆς νέας εἰδωλολατρίας καὶ θὰ ἔλκονται ἀπ᾽ αὐτά, τὶς σαρκικὲς ἀπολαύσεις, τὴ βία καὶ τὴ μαγεία. Ἀνθρώπους ἕτοιμους νὰ εἰσχωρήσουν στὴ Νέα Τάξη Πραγμάτων, ποὺ ἑτοιμάζει μιὰ παγκόσμια πολιτικοοικονομικὴ κυβέρνηση μὲ ἕνα κυβερνήτη καὶ μιὰ παγκόσμια θρησκεία, ποὺ θὰ ἑνώσει ὅλες τὶς ὑπάρχουσες θρησκεῖες, φτάνει νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν προσωρινότητά τους ἀδιαφορώντας γιὰ τὸν ἄλλον. Καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ συμβαίνουν, γιατὶ ὁ διάβολος διὰ τῶν ἐωσφορικῶν του ἀνθρώπων θέλει νὰ ἐπιβάλει στὸν κάθε ἄνθρωπο ὅτι ὁ ἴδιος μπορεῖ νὰ γίνει θεὸς καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ Τριαδικὸ Θεὸ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως…

Πιθανὸν ὅλα αὐτὰ νὰ ἀκούγονται περίεργα καὶ ἐξωπραγματικά, ἀλλὰ βλέπουμε ξεκάθαρα ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικό μας σύστημα καὶ ἡ κομματοκρατία ἀποδέχονται ἄνευ ὅρων τὴν παγκόσμια Νέα Τάξη Πραγμάτων καὶ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ βγεῖ πρὸς τὰ ἔξω μιὰ ἄλλη ἀγωγή, ἡ ὁποία νὰ εἶναι Ὀρθόδοξη καὶ ἑλληνικὴ καί, τὸ κυριώτερο, νὰ εἶναι θεανθρώπινη.

Μιὰ θεανθρώπινη ἀγωγὴ

Ἄρα, θὰ πρέπει ἡ ἔγνοια μας νὰ εἶναι πῶς θὰ δώσουμε μία θεανθρώπινη ἀγωγὴ στὰ παιδιά μας, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ χαίρονται αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ ταυτόχρονα νὰ αἰσθάνονται ὅτι εἶναι πολίτες μιᾶς ἄλλης ζωῆς, τῆς εὐλογημένης βασιλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπέραντους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἑπομένως, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μιλᾶ γιὰ ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν μόνο μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα μιᾶς ἀνθρωποκεντρικῆς παιδείας, ἀφήνοντας στὴν ἄκρη τὴν ψυχοσωματικὴ ὀντότητα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ εἶναι ἄμεσα συνδεδεμένη μὲ τὸν Δημιουργό του, τὸν Τριαδικὸ Θεό. Καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ ἔχουν

μιλήσει σὲ γονεῖς καὶ σὲ διάφορους συνδέσμους γονέων, ψυχολόγοι, ψυχαναλυτές, ψυχίατροι, κοινωνιολόγοι, παιδαγωγοὶ κ.ἄ., ἀκοῦστε καὶ ἕναν “ἀδέσποτο” Δεσπότη τί διδάχτηκε ἀπὸ κάποιους ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ.

Οἱ πρῶτοι μου παιδαγωγοί, ὅπως πιστεύω καὶ τοῦ καθενὸς ἀπὸ σᾶς, ὑπῆρξαν οἱ γονεῖς μου. Στὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας —κατὰ τὸ σύνηθες— ξεστράτισα λίγο ἀπὸ τὴν παιδαγωγία τῶν γονέων μου, νομιζόμενος ὅτι θὰ βρῶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς στὴν πολιτικοποίηση καὶ στὸν πολιτισμό, τὰ δύο κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ λεγόμενου «σκεπτόμενου» ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς. Ἀλλά, ὅταν πῆγα στὴν Ἑλλάδα γιὰ σπουδές, ξαφνικὰ ἀνακαλύπτω τὴ σύγχρονη ἁγιότητα, ἀνακαλύπτω ὅτι καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἅγιοι, ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν ἀπὸ τὰ τώρα μιὰ ἄλλη μεγαλύτερη καὶ πολὺ καλύτερη ζωὴ ἀπὸ αὐτὴ ποὺ ζοῦμε τώρα. Αὐτὸ ἦτανε μία φοβερὴ ἀνακάλυψη καὶ ἀποκάλυψη γιὰ μένα, πολὺ μεγαλύτερη καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς τάχα εὕρεσης τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τὸν Κολόμβο!

Αὐτοί, λοιπόν, οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ οἱ ἅγιες Μητέρες, μὲ βοήθησαν προσωπικὰ νὰ ἀντιληφθῶ ποιά ἀγωγὴ χρειάζομαι σὰν ἄνθρωπος ποὺ κουβαλᾶ ἕνα σωρὸ πάθη καὶ λάθη γιὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ αὐτά. Μὲ βοήθησαν νὰ καταλάβω πῶς νὰ γιατρεύω σιγὰ-σιγὰ τὸν ἑαυτό μου. Καὶ πραγματικὰ ἐκπλάγηκα ὅταν διαπίστωσα πὼς πολλὲς ἀπὸ τὶς πνευματικές τους νουθεσίες, εἰδικώτερα αὐτὲς τοῦ ὁσίου Πορφυρίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου, ἦταν ἀντίστοιχες μ᾽ αὐτὲς ποὺ μᾶς ἔλεγε ἡ μάνα μου ἡ Μηλιά. Ἡ μάνα μου, ποὺ φοίτησε μόνο μέχρι τὴ δευτέρα τάξη τοῦ Δημοτικοῦ, ἐπειδὴ ἡ μητέρα της ἡ Μυροφόρα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, γιατὶ ἔπρεπε νὰ πηγαίνουν νὰ κόβουν λινάρι στὸ χωριό μας τὴ Ζώδια, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ μάνα μου ἦταν ὀρφανὴ καὶ τὸ σπίτι δὲν εἶχε πατέρα. Καὶ τότε ἀποροῦσα καὶ ἔλεγα μέσα μου: «Πῶς γίνεται τὶς συμβουλὲς τοῦ ἁγίου Πορφυρίου νὰ τὶς ξέρει ἡ ἀγράμματη μάνα μου, ποὺ δὲν πῆγε σχολεῖο, δὲν πῆγε πανεπιστήμιο, δὲν ἔμαθε νὰ διαβάζει ἐπαρκῶς καὶ τὸ πρῶτο βιβλίο ποὺ διάβασε συλλαβιστὰ ἦταν τὸ Γεροντικό, ἐπειδὴ εἶχε μεγάλα γράμματα, καὶ ποὺ βρῆκε στὸ μοναστήρι ποὺ ἤμουνα;»

Διερωτώμουνα λοιπόν, πῶς ἦταν δυνατὸ αὐτό; Τὰ ἴδια πράγματα ποὺ ἤξερε καὶ δίδασκε ἕνας σύγχρονος ἅγιος, ποὺ ἦταν καὶ ἄριστος παιδαγωγός, νὰ τὰ ξέρει ἡ Μηλιά, ἡ γιαγιά μου ἡ Μυροφόρα, ὁ πατέρας μου ὁ μάστρε-Νικόλας ὁ ἀλετράρης (κατασκευαστὴς ἀρότρων); Τότε κατάλαβα ὅτι πίσω ἀπὸ τὴ Μηλιά, τὴ Μυροφόρα, τὸ μάστρε-Νικόλα, τοὺς ὁσίους Γέροντες Σωφρόνιο τοῦ Ἔσσεξ, Παΐσιο τὸν Ἁγιορείτη καὶ Πορφύριο κρύβεται Ἕνας καὶ ὁ Αὐτός, ποὺ τοὺς φωτίζει καὶ τοὺς ἐμπνέει ὅλους: Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα!

Τὸ φῶς ἑνὸς ἀναπτήρα

Ἑπομένως, ὡς ἐπίσκοπος, ἔχω εὐθύνη ἀπέναντι σ’ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, εἰδικὰ στὸν Γέροντά μου ἅγιο Ἰάκωβο Τσαλίκη τὸν ἐν Εὐβοίᾳ, ποὺ μοῦ ἐμπιστεύθηκαν τὴ

δική τους παιδαγωγικὴ γιὰ νὰ τὴ μοιραστῶ μὲ ἄλλους ἀνθρώπους. Ὅπως μοῦ εἶπε κάποτε ὁ ὅσιος Ἰάκωβος· «Θὰ κληθεῖς, παιδί μου, ὡς Ἐπίσκοπος ποὺ θὰ γίνεις εἰς τὴν Κύπρον, νὰ εἶσαι ἕνας ἀναπτήρας. Καὶ θὰ ἀνάβεις τότε τὸ φῶς ἑνὸς ἀναπτήρα. Ὄχι ἄλλα τίποτε σπουδαῖα πράματα! Δὲν θὰ εἶσαι τίποτα σπουδαῖο. Ἕνας ἀναπτήρας θὰ εἶσαι». Καὶ τὸν ρώτησα τότε· «Καὶ τί νὰ λέω στὸν κόσμο ὅταν γίνω ἐπίσκοπος, Γέροντα;» Μοῦ ἀπάντησε· «Νὰ λὲς ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὸν γέρο Πορφύριο· ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὸν γέρο Παΐσιο· ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὸν γέρο Εὐμένιο τὸν Λεπρό· ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὴ μάνα σου τὴ Μηλιὰ καὶ τὴ γιαγιά σου τὴ Μυροφόρα. Ἂν ἄκουσες καὶ ἀπὸ μᾶς ἐδῶ στὸν Ὅσιο Δαβὶδ κάτι καλό, πὲς καὶ γιὰ μᾶς τοὺς χαζούς». Ἔτσι μοῦ εἶπε. Καὶ πρόσθεσε· «Θὰ εἶναι τέτοια ἡ σύγχυση τῆς ἐποχῆς, ὅταν φτάσεις ἐσὺ νὰ εἶσαι πενήντα» —τώρα εἶμαι πενηνταέξι, χάριτι Θεοῦ—, «ποὺ αὐτὸ τὸ λίγο φῶς ποὺ θὰ δείχνεις στοὺς ἀνθρώπους, θὰ τὸ νομίζουν πυρκαγιά. Ὅτι εἶναι πολὺ σπουδαῖο. Ἀλλά, μὴν ὑπερηφανευτεῖς. Αὐτὰ ποὺ θὰ λές, θὰ εἶναι τὸ φῶς τὸ δικό μας. Ἐσύ, δὲν ἔχεις φῶς». Ἄρα, αὐτὰ ποὺ θὰ ἀκούσετε, δὲν εἶναι τοῦ Νεόφυτου. Εἶναι τὸ φῶς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. «Τὸ μόνο», μοῦ λέει, «ποὺ θὰ εἶναι δικό σου, εἶναι τὸ ὅτι θ’ ἀνάβεις τὸν δικό μας ἀναπτήρα». Δηλαδή, ἕνα κλὶκ πάνω στὸ κουμπὶ τοῦ ἀναπτήρα θὰ εἶναι ἡ δική μου ἡ προσφορὰ…

Ἡ βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως

Ἂς ἀρχίσουμε λοιπόν, ἀπὸ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο τοῦ Ἔσσεξ, τὸν ὁποῖο γνώρισα λίγο, ἕνα μεγάλο θεολόγο τῆς ἐποχῆς μας. Αὐτὸς ἦταν Ρῶσος στὴν καταγωγή, ἀναδείχθηκε σπουδαῖος ζωγράφος, καὶ κατόπιν, ἀναζητώντας τὴν ἀλήθεια, ἀσχολήθηκε μὲ τὸν διαλογισμὸ τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν. Ἦλθε ὅμως σὲ μετάνοια γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς του καὶ πῆγε νὰ μονάσει στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἐκεῖ

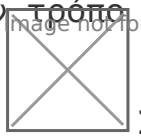

γνώρισε τὸν ἅγιο Σιλουανό, ἔγινε μοναχὸς καὶ ἱερομόναχος καὶ μετά, ὅταν ἀρρώστησε, μετέβη γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα στὴ Γαλλία, γιὰ νὰ καταλήξει στὴν Ἀγγλία, ὅπου συνέστησε δύο μοναστήρια, ἕνα γυναικεῖο καὶ ἕνα ἀνδρικό, δίπλα-δίπλα. Ἡ γνωριμία καὶ μαθητεία του στὸν ὅσιο Σιλουανὸ καθόρισε τὴ μετέπειτα ζωή του, καθὼς ἐκεῖνος τοῦ ἀποκάλυψε τὴν ἀγωγὴ τῆς ἁγιότητας, πῶς δηλαδὴ ἕνας πιστὸς μπορεῖ νὰ γίνει ἅγιος. Στὴν περίπτωση τοῦ Σωφρονίου ἔχουμε ἕνα Γέροντα μὲ μεγάλη ἐγκύκλιο μόρφωση, ποὺ δὲν ἦταν σὰν τοὺς ὁσίους Ἰάκωβο, Παΐσιο καὶ Πορφύριο, ποὺ ἤξεραν μόνο τὰ γράμματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς καλογερικῆς. Σκεφτεῖτε ὅτι ὁ Γέρο Σωφρόνιος τοῦ Ἔσσεξ μελέτησε ὅλους τοὺς ὑπαρξιακοὺς φιλοσόφους τῆς Γαλλίας καὶ ἦταν πιὸ μοντέρνος ἀπὸ τοὺς μοντέρνους τῆς ἐποχῆς του.

Ἀναφορικὰ πρὸς τὸ θέμα τῆς διαπαιδαγώγησης, γράφει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«… Ἐπειδὴ οἱ γυναῖκες τῆς ἐποχῆς μας ἔχασαν τὴν ὑψηλὴ αὐτὴ συνείδηση, ἄρχισαν

νὰ γεννοῦν προπαντὸς κατὰ σάρκα. Τὰ παιδιά μας ἔγιναν ἀνίκανα γιὰ τὴν πίστη. Συχνὰ ἀδυνατοῦν νὰ πιστέψουν ὅτι εἶναι εἰκόνα τοῦ Αἰωνίου Θεοῦ. Ἡ μεγαλύτερη ἁμαρτία στὶς ἡμέρες μας ἔγκειται στὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι βυθίστηκαν στὴν ἀπόγνωση καὶ δὲν πιστεύουν πιὰ στὴν Ἀνάσταση. Ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου ἐκλαμβάνεται ἀπ' αὐτοὺς ὡς τελειωτικὸς θάνατος, ὡς ἐκμηδένιση. Ἐνῶ πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς στιγμὴ ἀλλαγὴς τῆς μορφῆς τῆς ὑπάρξεώς μας. Ὡς ἡμέρα γεννήσεώς μας, στην ἀνώτερη ζωή. Σ' ὁλόκληρο πλέον τὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς ποὺ ἀνήκει στὸν Θεό.

Ἀλήθεια, τὸ Εὐαγγέλιο λέει: ''*Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον ὁ δὲ ἀπειθὼν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωὴν*'' (*Ἰω.* 3,36). ''*Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι... ὁ πιστεύων τῷ πέμψαντί μὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν*'' (*Ἰω.* 5,24). ''*Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα*'' (*Ἰω.* 8,51). Παρόμοιες λοιπὸν ἐκφράσεις μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε πολλές.

Γιατὶ ἡ πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων ἔχασε τὴν ἱκανότητα νὰ πιστεύει; Δὲν εἶναι ἄραγε ἡ νέα ἀπιστία συνέπεια τῆς εὐρύτερης μορφώσεως, ὅταν αὐτὸ ποὺ λέει ἡ Γραφὴ γίνεται μύθος, ἀπραγματοποίητο ὄνειρο; Ἡ πίστη, ἡ ἱκανότητα γιὰ τὴν πίστη, δὲν ἐξαρτᾶται πρωτίστως ἀπὸ τὸν βαθμὸ μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου. **Πράγματι παρατηροῦμε ὅτι στὴν ἐποχή μας, κατὰ τὴν ὁποία διαδίδεται ἡ μόρφωση, ἡ πίστη ἐλαττώνεται, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε οὐσιαστικὰ νὰ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο·** ὅσο δηλαδὴ πλατύτερες γίνονται οἱ γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου, τόσο περισσότερες ἀφορμὲς ἔχει γιὰ νὰ ἀναγνωρίζει τὴ μεγάλη σοφία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Σὲ τί λοιπὸν συνίσταται ἡ ρίζα τῆς ἀπιστίας;

Πρὶν ἀπ' ὅλα ὀφείλουμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι πρωτίστως ἔργο τῶν γονέων, τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων. Ἂν οἱ γονεῖς φέρονται πρὸς τὴν πράξη τῆς γεννήσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου μὲ σοβαρότητα, μὲ τὴν συνείδηση ὅτι τὸ γεννώμενον βρέφος μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινὰ υἱὸς ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, **τότε προετοιμάζονται γιὰ τὴν πράξη αὐτὴ ὄχι ὅπως συνήθως γίνεται αὐτό.**

[...] Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀποτελεῖ πραγματικὸ πρόβλημα γιὰ τὴν Ἐκκλησία, τὸν προορισμό της, εἶναι τὸ πῶς νὰ πείσει τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι ἀληθινὰ τέκνα καὶ θυγατέρες τοῦ αἰωνίου Πατρός, πῶς νὰ δείξει στὸν κόσμο τὴν δυνατότητα μιᾶς ἄλλης ζωῆς, ὅμοιας πρὸς τὴ ζωὴ τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴ ζωὴ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἁγίων.

Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ φέρει στὸν κόσμο ὄχι μόνο τὴν πίστη στὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ καὶ τὴ βεβαιότητα γι' αὐτήν. Τότε περιττεύει ἡ ἀπαίτηση γιὰ ὁποιεσδήποτε ἄλλες ἠθικιστικὲς διδασκαλίες [...]». (Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ (†) Ἀρχιμ. Σωφρονίου, *Τὸ Μυστήριο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς*, Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ

2010).

Ὅλα αὐτὰ τὰ σπουδαῖα, ποὺ καταθέτει ἐδῶ ὁ Γέροντας, καταλήγουν σὲ μία πολὺ σοβαρὴ ἐπισήμανση: Ὅτι σήμερα, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, ὅλοι ἐμεῖς καλούμαστε νὰ πιστέψουμε στὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι Αὐτὸς ὁ Χριστὸς πράγματι στὸν Γολγοθᾶ ἔδωσε τὴ μάχη τῶν μαχῶν μὲ τὸν σατανᾶ, μὲ τὴν ἁμαρτία, τὸν θάνατο καὶ νίκησε. Γι’ αὐτὸ ψάλλουμε, «*Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας*». Αὐτὸ εἶναι τὸ ἕνα ποὺ πρέπει νὰ πιστέψουμε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά, μὲ ὅλο μας τὸν νοῦ. Τὸ δεύτερο εἶναι νὰ πιστέψουμε ὅτι θὰ ᾽ρθεῖ μιὰ μέρα, ποὺ ὅλοι θὰ βγοῦμε ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ θὰ ἀναστηθοῦμε, ὅπως ὁμολογοῦμε στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως· «*Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος*». Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάσταση ἡ δική μας εἶναι ἕνα δόγμα τόσο καίριο πού, ἐὰν δὲν τὸ πάρουμε στὰ σοβαρὰ καὶ τὸ πιστέψουμε καὶ τὸ μεταδώσουμε στὰ παιδιά μας, δὲν κάναμε τίποτε σ᾽ αὐτὴ τὴ ζωή, ὅσες διαλέξεις καὶ νὰ ἀκούσουμε, ὅσες ὁμιλίες καὶ ἂν ποῦμε.

Τὸ παιδὶ κατὰ τὸν ἅγιο Πορφύριο στὶς πρῶτες φάσεις τοῦ βίου του

Τώρα, θὰ γίνω πολὺ συγκεκριμένος μὲ τὸ τί ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἅγιος Πορφύριος, γιὰ τὶς διάφορες φάσεις τῆς πρώιμης ζωῆς τοῦ παιδιοῦ καὶ πόσο ἐπηρεάζεται κατ᾽ αὐτὲς ἀπὸ τὴν πίστη ἢ τὴν ἀπιστία, ἀπὸ τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν ἁμαρτία τῶν γονέων του.

Νὰ ἐπισημάνουμε ἀρχικὰ ὅτι οἱ σύγχρονοι ἅγιοι —ὅπως βεβαίως καὶ οἱ παλαιότεροι— ἐλάχιστα μιλοῦν γιὰ τὴν ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν στὸ σχολεῖο καὶ πάρα πολὺ γιὰ τὴν ἀγωγὴ ποὺ λαμβάνουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Κι αὐτὸ σὲ ἀντίθεση μ’ ἐμᾶς, ποὺ μιλᾶμε πολὺ περισσότερο γιὰ τὸ σχολεῖο, τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, τοὺς δασκάλους, καὶ ἐλάχιστα γιὰ τὸν δικό μας ρόλο, εἴτε εἴμαστε γονεῖς, εἴτε εἴμαστε ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας. Μ᾽ αὐτὸ τὸν τρόπο εἶναι σὰν νὰ θέλουμε νὰ ἀποποιηθοῦμε τὴ δική μας παιδαγωγικὴ εὐθύνη, ποὺ εἶναι καὶ ἡ πλέον σημαντική, καὶ νὰ τὴ μεταφέρουμε στὶς πλάτες τοῦ ἑκάστοτε ἐκπαιδευτικοῦ ἀπρόσωπου συστήματος.

Θὰ ἀναπτύξω, λοιπόν, τὸ πῶς ὁ ὅσιος Πορφύριος ἀναλύει τὴ σταδιακὴ διαμόρφωση καὶ διάπλαση τῆς προσωπικότητας τοῦ παιδιοῦ κατὰ τὴν πρώιμη φάση τῆς ζωῆς του, κάτι ποὺ ὁ ὅσιος ἀντιλήφθηκε καὶ διατύπωσε μὲ τόση ἐνάργεια, ὅσο ἐλάχιστοι ἄλλοι. Καὶ κατὰ πρῶτον πῶς βλέπει νὰ ἐπηρεάζεται ὁ χαρακτήρας τοῦ παιδιοῦ καὶ κατ᾽ ἐπέκταση ἡ ἀγωγή του τὴν ὥρα τῆς σύλληψης. Δεύτερον, ποιοί παράγοντες ἐπιδροῦν στὸ παιδὶ καθόλη τὴ διάρκεια τῆς κυοφορίας του. Καί, τρίτον, θὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν περίοδο τοῦ θηλασμοῦ καὶ πόσο εἶναι καθοριστικὴ ὅσον ἀφορᾶ στὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ στὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας του. Τέλος, θὰ ἀφιερώσουμε λίγο χρόνο γιὰ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ παιδιοῦ στὰ

ἀμέσως ἑπόμενα χρόνια, δηλαδὴ μέχρι τὴν ἡλικία τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἡ ὁποία εἶναι μιὰ σημαντικὴ χρονικὴ στιγμὴ στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ, ὅπως ἔλεγε ὁ ἅγιος Πορφύριος, «μετὰ τέλειωσε ἡ ὑπόθεση». Παρόλο δηλαδὴ ποὺ ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη ὅτι στὴ σχολικὴ ἐκπαίδευση ἢ καὶ στὰ Κατηχητικὰ σχολεῖα παρέχεται ἀγωγὴ στὰ παιδιά, στὴν οὐσία ἐκεῖ ἁπλῶς ξεδιπλώνεται τὸ παιδὶ ὅπως ξεδιπλώνεται ἕνα μαντήλι. Δηλαδὴ ξεδιπλώνει ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα κληρονόμησε τὴν ὥρα τῆς σύλληψης του, τὴν περίοδο τῆς κυοφορίας του, τοὺς μῆνες τοῦ θηλασμοῦ καὶ τὰ πρῶτα-πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του. Διότι μετὰ τὰ ἑπτά του χρόνια στὴν πραγματικότητα τὸ παιδὶ εἶναι ἤδη διαμορφωμένο.

Σύλληψη τοῦ παιδιοῦ

Ἂς ξεκινήσουμε μὲ τὴ σύλληψη τοῦ ἀνθρώπου. Λίγοι ἴσως εἶναι οἱ χριστιανοὶ ποὺ ἔχουν ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὸ γεγονὸς τῆς σύλληψης, ὄχι μονάχα τοῦ Κυρίου (Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου), ἀλλὰ καὶ τῆς Παναγίας μας (9 Δεκεμβρίου) καὶ τοῦ Τιμίου προδρόμου (23 Σεπτεμβρίου), τῶν δύο μεγάλων προτύπων ζωῆς γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο Καί, βεβαίως, μέσα στὸν εὐλογημένο ἀπὸ τὸν Θεὸ Γάμο, μέσα στὸ Μυστήριο τοῦ Γάμου, ἡ συνεύρεση τῶν συζύγων καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ σύλληψη τοῦ ἀνθρώπου δὲν συνιστᾶ ἁμαρτωλὴ πράξη, οὔτε πονηρή, ὅπως ἴσως νομίζουν πολλοί, ἀλλ᾽ εἶναι μία πράξη εὐλογημένη. Ἀποτελεῖ πραγμάτωση τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, «*αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε*», καί, τοῦ «*ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν*». Ἡ ἕνωση ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς μέσα στὸν Γάμο ἔχει ἕνα στόχο, ἕνα σκοπό, τὴν ἁγιότητα. Ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη τὸν τόσο εὐλογημένο τρόπο τῆς σύλληψης τὸν ὑποβάθμισε καὶ τὸν ἔκαμε σεξολογία.

Λέει ἐν προκειμένῳ ὁ ἅγιος Πορφύριος: «Ἡ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ὑγεία τοῦ κάθε παιδιοῦ ξεκινᾶ ἀπὸ τὸν τρόπο της συλλήψεώς του». Ἐπειδὴ εἶναι πολὺ σημαντικὸ αὐτό, τὸ ἐπαναλαμβάνω. «Ἡ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ὑγεία τοῦ κάθε παιδιοῦ ξεκινᾶ ἀπὸ τὸν τρόπο συλλήψεώς του». Καί, ἀκοῦστε, τί πρότεινε σχετικὰ ἕνας καλόγερος, ἕνας ἀσκητής, ἕνας ἅγιος στὰ πνευματικά του τέκνα. Πῶς δηλαδὴ νὰ συνέρχεται τὸ ζευγάρι. «Πρῶτα», λέει, «δημιουργοῦμε ἀτμόσφαιρα». Αὐτὸ τὸ λένε καὶ οἱ σεξολόγοι καὶ οἱ ψυχολόγοι, κάπως βεβαίως διαφορετικὰ καὶ ὑπονοώντας ἄλλα. Ἀλλά, τί ἀτμόσφαιρα ἐννοεῖ ὁ ἅγιος; «Πρῶτα», λέει, «λιβανίζουμε. Προσεύχονται μαζὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναίκα, διότι δὲν μπορεῖ ἡ σεξουαλικότητα τοῦ ζεύγους νὰ εἶναι ἕνωση δύο σωμάτων, δηλαδὴ ἕνωση κρεάτων μόνο, σαρκική! Εἶναι σχέση βαθιὰ μυστηριακή. Ἄρα, θὰ πρέπει νὰ δημιουργήσουμε ἕνα μυστήριο μέσα σ᾽ αὐτὴ τὴ σχέση. Λιβανίζουμε καὶ προσευχόμεθα». **Τὸ θεωροῦσε πάρα πολὺ σημαντικὸ τὸ ζευγάρι ὅταν συνέρχεται, νὰ προσεύχεται προηγουμένως, «γιὰ νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ σχέση ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ».** Κι αὐτό, ἐπειδὴ οἱ ἅγιοι βλέπουν μὲ τοὺς πνευματικούς τους ὀφθαλμοὺς αὐτὰ ποὺ δὲν βλέπουμε ἐμεῖς, ὅτι δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει στιγμὴ στὸν ἄνθρωπο ποὺ νὰ μὴν τὸν

ἐπηρεάζει, εἴτε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα θετικά, εἴτε τὰ δαιμονικὰ πνεύματα ἀρνητικά. Δηλαδή, ἂν τὸ ζευγάρι ἐκείνη τὴν ὥρα ποὺ συνέρχεται ἀδιαφορήσει, ἀνεξάρτητα ἂν θὰ κάμει παιδὶ ἢ ὄχι, καὶ δὲν συνεργαστεῖ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τότε θὰ ἔρθουν τὰ ἄλλα τὰ πνεύματα, τὰ πονηρά, καὶ τότε οὐαὶ καὶ ἀλίμονο τί γίνεται! Στὴν περίπτωση αὐτή, τὸ παιδὶ ποὺ μπορεῖ νὰ προκύψει ἀπὸ τὴν ἕνωση τῶν δύο σωμάτων, θὰ εἶναι ἕνα παιδὶ ποὺ ἀπὸ τὴν ὥρα τῆς σύλληψής του θὰ εἶναι δέκτης δαιμονικῶν ἐνεργειῶν. Καὶ θὰ τὸ μεγαλώνεις καὶ θὰ λές, «μὰ πῶς βγῆκε τοῦτο τὸ παιδὶ ἔτσι ἰδιότροπο; Ἔτσι νευρικό; Μὲ τέτοιες διαθέσεις; Μὲ τέτοιες ὁρμές;» Ἂν ὅμως φέρεις στὸν νοῦ σου τὴν ὥρα τῆς συλλήψεώς του, τότε, μὲ τὸν φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ θὰ ἀντιληφθεῖς ὅτι ἐσὺ εἶσαι ὁ αἴτιος, γιὰ νὰ βγεῖ ἔτσι τὸ παιδί.

«Λιβανίζουμε», λοιπόν, λέει ὁ ἅγιος, «καὶ προσευχόμεθα». Ἐδῶ νὰ σημειώσω πὼς μάλιστα ἔλεγε, «ὅτι σημασία δὲν ἔχει ἡ ποσότητα τῶν προσευχῶν, ἀλλὰ ἡ ποιότητα καὶ κάθε προσευχὴ κάτι χαρίζει». Γιὰ παράδειγμα ἔλεγε: «Μόνο τὸ *Βασιλεῦ Οὐράνιε*». Θεωροῦσε πολὺ σημαντικὴ τὴν προσευχὴ αὐτή, γιατὶ ἀπευθύνεται στὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἔλεγε· «Βρέ, νὰ τονίζετε, ‘‘*ἐλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος*’’. Νὰ νοιώθεις τὴν κάθε λέξη. Μετά», συνεχίζει ὁ ἅγιος «ὅταν τὸ ζευγάρι ἀποκτήσει αὐτὴ τὴ δύναμη νὰ προσεύχεται, ἄνδρας καὶ γυναίκα μαζί, πρὶν ἀπ’ αὐτὴ τὴν πράξη τὴν εὐλογημένη, τότε δημιουργεῖται ἱερὸς ἐνθουσιασμός. Καὶ μετὰ γίνεται ἡ συνεύρεση. Ἡ σχέση τοῦ ζεύγους εἶναι ὅπως ἡ σχέση τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησία. Ὅ,τι λέει ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ τὴν ὥρα ποὺ γίνεται τὸ Μυστήριο τοῦ Γάμου· ‘‘ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν’’». Ὅπως δηλαδὴ εἶναι τόσο μεγάλο τὸ μυστήριο τῆς σχέσης τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησία, ἔτσι δυνατὸ καὶ μεγάλο μυστήριο εἶναι ἡ σχέση τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας.

Κύηση τοῦ παιδιοῦ

Μετὰ τὴ σύλληψη τοῦ παιδιοῦ, ἡ ζωὴ του καθορίζεται ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς μητέρας κατὰ τὴν κύηση καί, γενικώτερα, τὴ ζωὴ τοῦ ζεύγους. Ὅλα νὰ τὰ κάνει κανεὶς τέλεια. Ἂν ἡ σχέση μὲ τὸν σύζυγο ἢ τὴ σύζυγο εἶναι διασαλευμένη, πᾶνε χαμένα. Δηλαδὴ δὲν εἶναι μία τεχνική, δὲν εἶναι μία ἐρωτικὴ τεχνική, ἀλλὰ εἶναι μία διάθεση ἀλληλοπεριχώρησης. Αὐτό, τί σημαίνει; Σημαίνει ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις, σημαίνει πολλὲς φορὲς θὰ πεῖ ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου συγγνώμη. Σημαίνει ὅτι θὰ μάθουμε νὰ προσευχόμαστε μαζί, θὰ μάθουμε νὰ κοινωνοῦμε μαζί, θὰ μάθουμε, εἰ δυνατόν, νὰ ἐξομολογούμαστε μαζί.

Κάτι ἄλλο πολὺ σημαντικό. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κυήσεως δὲν πρέπει νὰ συνέρχονται οἱ σύζυγοι, κι ἂς λένε οἱ διάφοροι ψυχολόγοι καὶ γιατροὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει πρόβλημα μέχρι τὸν ἕκτο μήνα τῆς κυοφορίας τοῦ παιδιοῦ. Τὸ βρέφος μὲ τὴ συνεύρεση τῶν γονιῶν του ταράσσεται. Ξαφνιάζεται καὶ συμμετέχει σ’ αὐτὴ

τὴν ὅποια ἐρωτικὴ σχέση τῶν συζύγων. Εἶναι λάθος νὰ νομίζουν οἱ σύζυγοι ὅτι τότε εἶναι μόνον αὐτοὶ παρόντες. Εἶναι καὶ τὸ παιδάκι παρόν! Καὶ τὸ παιδὶ τότε εἰσπράττει στὸ εἶναι του τὶς ἐπιθυμίες τῶν γονέων του. Καὶ αὐτὸ καθορίζει πάρα πολλὲς καὶ πολὺ λεπτές συμπεριφορές, ποὺ θὰ ἔχει κατόπιν ὁ ἄνθρωπος, τὶς ὁποῖες μέχρι σήμερα ἡ ἐπιστήμη ψάχνει νὰ τὶς ἑρμηνεύσει καὶ δὲν ἑρμηνεύονται. Νὰ φέρω ἕνα παράδειγμα. **Ὁ προβληματισμὸς ποὺ ὑπάρχει σήμερα καὶ ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία**. Νομίζουν διάφοροι ὅτι θὰ λύσουν τὸ πρόβλημα μὲ τὰ σύμφωνα συμβίωσης καὶ τὶς διάφορες νομοθεσίες ποὺ ψηφίζουν γιὰ νομιμοποίηση τῆς ὁμοφυλοφιλίας, γιὰ νὰ ἔχουν οἱ ὁμοφυλόφιλοι τὰ ἴδια δικαιώματα ποὺ ἔχει καὶ ἕνα ζευγάρι ἑτερόφυλων, λὲς καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι νόμοι καὶ ἀριθμοί. Καὶ ὅμως, οἱ ὁμοφυλόφιλοι, κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες, εἶναι ἄνθρωποι ποὺ τοὺς καθόρισε σὲ μεγάλο βαθμὸ ἡ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ τῶν γονιῶν καὶ τῶν προγόνων τους. Οἱ ἅγιο Πατέρες μας γνώρισαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὅτι ὁ ἄνθρωπος καθορίζεται ἐκείνη τὴν ὥρα, ἐὰν τὸ ζευγάρι δὲν ἔχει φυσικὴ σχέση καὶ στάση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κυοφορίας. Δηλαδή, ἐὰν γίνεται ὁποιαδήποτε παρὰ φύση σχέση (πρωκτικὴ ἢ στοματικὴ) μεταξὺ τῶν γονέων κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κυοφορίας, τότε αὐτὴ ἡ παρὰ φύση σχέση, ἐπειδὴ εἶναι ἐπιθυμία δυνατή, μεταδίδεται στὸ παιδὶ καὶ αὐτὸ καθορίζει τὴ σεξουαλικὴ συμπεριφορά του, ὅταν αὐτὸ θὰ ξεδιπλώσει στὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας του. Αὐτὸ εἶναι μία πολὺ δυνατὴ ἀλλὰ καὶ θεολογικὰ τεκμηριωμένη ἑρμηνεία. Βεβαίως, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἁμαρτίες τῶν γονιῶν ἢ καὶ τῶν προγόνων κληροδοτοῦν στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἀπογόνους τους ροπὲς πρὸς τὶς σαρκικὲς ἁμαρτίες, ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄδικος! Ὑπάρχει θεραπεία! Καὶ ἡ θεραπεία ἢ ἔστω ὁ περιορισμὸς τῶν σαρκικῶν παθῶν εἶναι κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες ἡ ἔμπονη προσευχὴ στὸν Χριστὸ καὶ στὴ μόνη ἁγνὴ καὶ ἄχραντο Παρθένο Θεοτόκο Μαρία, καὶ ὁ ἀγώνας γιὰ συνειδητὴ μετάνοια ὄχι μόνο γιὰ τὰ δικά μας πάθη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ πάθη τῶν γονιῶν καὶ τῶν προγόνων μας, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν μετανόησαν οὔτε ἐξομολογήθηκαν γι᾽ αὐτά.

Ὁ θηλασμὸς καὶ τὰ πνευματικὰ μικρόβια

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ θηλασμοῦ ἐπίσης, εἶναι καλὰ νὰ ὑπάρχει ὅσο γίνεται μιὰ ἐρωτικὴ ἐγκράτεια. Διότι, λέει, τὸ μητρικὸ γάλα χαλάει. Ὅλη ἡ διαπαιδαγώγηση τοῦ βρέφους γίνεται μὲ τὸν θηλασμό. Μοναδικὲς στιγμές! Μάλιστα, ἀκοῦστε τὶ ὡραία συμβούλευε ὁ ἅγιος Πορφύριος μερικὲς κοπέλες ποὺ πήγαιναν ἐκεῖ, ποὺ ἦταν νέες μητέρες, ποὺ εἶχαν ἀρτιγέννητα βρέφη. Τὸ πρῶτο ποὺ τοὺς συνιστοῦσε, μόλις γεννοῦσαν, ἦταν νὰ μὴ δέχονται ἐπισκέψεις κατὰ τὶς πρῶτες σαράντα μέρες. Πόσο σοφὰ ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει καθορίσει τὶς εὐχὲς τοῦ σαραντισμοῦ! Ὁ λόγος εἶναι σαφής: Τὰ πνευματικὰ μικρόβια, τὰ ὁποῖα ἐκπέμπουν οἱ ἄνθρωποι. Καὶ αὐτὰ τὰ πνευματικὰ μικρόβια μεταδίδονται στοὺς συνανθρώπους μας καί, ἰδιαιτέρως, στὰ παιδιά. Τὰ παιδιὰ εἶναι πάρα πολὺ εὐάλωτα. Ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τῶν ἀνθρώπων, εἰδικὰ ἀπὸ τοὺς κακόβουλους, τοὺς ζηλιάρηδες, τοὺς φθονερούς, τοὺς ἀνθρώπους

ποὺ πηγαίνουν σὲ μάγους, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἀνήθικη ζωή. Ἡ πειρασμικὴ ἐνέργεια ποὺ ἔχουν καὶ ἐκπέμπουν αὐτὲς οἱ κατηγορίες ἀνθρώπων μεταδίδονται στὰ παιδιά μας.

Ἂς ποῦμε ἕνα ἐξ ἀντιθέτου παράδειγμα. Δὲν σᾶς κάνει ἐντύπωση γιατὶ οἱ Ὀρθόδοξοι ἐπιμένουν, εἴκοσι αἰῶνες τώρα, νὰ φιλοῦν τὸ χέρι τοῦ παπᾶ; Ἡ ἀρχαία αὐτὴ παράδοση στηρίζεται στὴν πεποίθηση πὼς τὸ χέρι αὐτὸ μεταδίδει εὐλογία, μεταδίδει Χάρη, ἐπειδὴ δι᾽ αὐτοῦ τελοῦνται τὰ Μυστήρια. Γι᾽ αὐτό, λοιπόν, κατὰ τὶς πρῶτες σαράντα μέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες τόσο ἡ μάνα ὅσο καὶ τὸ παιδάκι εἶναι ἀνεκκλησίαστοι, πρέπει, ἰδιαιτέρως ἡ μάνα, νὰ ἔχει ἔγνοια. Νὰ μὴν βγαίνει ἔξω. Σαράντα μέρες, λέει, νὰ εἶναι σαράντα μέρες προσευχῆς, γιὰ νὰ ζήσει ἐν Χριστῷ τὸ νέο μέλος τῆς οἰκογένειας ποὺ εἰσῆλθε σ᾽ αὐτή. Καὶ ἡ μάνα νὰ θηλάζει τὸ παιδὶ μέσα σὲ προσευχή. Ὁ ὅσιος Πορφύριος μάλιστα ἔλεγε πὼς τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ εἶναι φτιαγμένο γιὰ νὰ ἐφαρμόζει ἀκριβῶς στὴ θηλὴ τοῦ μαστοῦ τῆς γυναικός. Ἔλεγε συγκεκριμένα: «Ὑπάρχει, βρέ, ὑδραυλικὴ ἐφαρμογή. Εἶναι ἔτσι φτιαγμένο τὸ στόμα του, ποὺ δὲν ἐπιτρέπει νὰ μπεῖ ἴχνος ἀέρος τὴν ὥρα ποὺ θηλάζει τὸ παιδί, γιὰ νὰ μὴν μπαίνουν μέσα μικρόβια. Ὄχι μόνον μικρόβια σωματικὰ καὶ ὑλικά, ἀλλὰ καὶ πνευματικὰ μικρόβια. Στὴ συνέχεια ἡ μάνα», λέει, «μόνη της μὲ τὸ παιδὶ κλείνει τὴν πόρτα, κανεὶς δὲν σᾶς βλέπει. Φορᾶς τὴν καθαρὴ σου ρόμπα, κάνεις προσευχή, σταυρώνεις τὸ παιδὶ καὶ τὸν ἑαυτό σου ἐσὺ καὶ τὸ μωρό. Μεγάλη στιγμή. Συγκίνηση. Δέος. Τὸ γάλα περνᾶ ἀπὸ τὸ ἕνα σῶμα στὸ ἄλλο σῶμα, τοῦ παιδιοῦ. Χωρὶς ἐπαφὴ μὲ μικρόβια. Χωρὶς ἀποστειρώσεις μπουκαλιῶν. Χωρὶς κόπο. Φυσικῷ τῷ τρόπῳ. Σ᾽ αὐτὴ τὴν ἐπαφὴ γίνεται ἡ κάλυψη τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν ἀναγκῶν τοῦ παιδιοῦ. Αὐτὲς οἱ στιγμές», ἀκοῦτε τὸ αὐτό, «καθορίζουν τὴν ἐφηβεία. Οἱ στιγμὲς τῆς μυστικῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν. Τώρα θεραπεύονται ὅλες οἱ ἀνάγκες τοῦ βρέφους. Τὸ ἀλλάζεις, τὸ κάνεις μπάνιο, τὸ θηλάζεις, τὸ βάζεις στὴν κούνια του». ἀκοῦστε καὶ κάτι, ποὺ δὲν θὰ σᾶς ἀρέσει· «Ὄχι ἀγκαλιές. Ὄχι φιλιά. Ὄχι χάδια στὰ πολύ-πολὺ μικρὰ παιδιά. Γιατὶ τὸ μικρὸ παιδὶ εἶναι δέκτης ὅλων τῶν ἐπιθυμιῶν μας. Καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιθυμιῶν, ποὺ δὲν τὶς ἐκδηλώνουμε, ἀλλὰ διαχέονται μὲ ἕνα μυστήριο τρόπο στὰ παιδιά».

Χάδια καὶ φιλιὰ

Ἄρα, ἂν ἔχουμε ἔλλειψη καὶ δὲν μᾶς ἀγκαλιάζει ὁ ἄντρας μας, δὲν μᾶς πολυφιλᾶ, δὲν μᾶς παραχαϊδεύει, δὲν εἶναι ἀνάγκη αὐτὸ νά τοῦ τὸ φορτώσουμε τοῦ παιδιοῦ μας. Νὰ τὸ δοῦμε σὰν ὑποκατάστατο. Διότι, ἔτσι συμβαίνει πολλὲς φορές. Τὴν ἀποτυχημένη σχέση τοῦ ζεύγους, τὴν εἰσπράττει τὸ παιδί. Καὶ γίνεται ἡ μάνα ὑπερπροστατευτική, ὁ πατέρας γίνεται ἐγωκεντρικὸς καὶ κλεισμένος στὸν ἑαυτό του. Καί, τότε, τί γίνεται; Ὅταν ἀρχίσουμε τὶς πολλὲς ἀγκαλιές, τὰ πολλὰ φιλιά, τὰ πολλὰ χάδια, δημιουργοῦμε μαλθακά, νωθρά, ἐξαρτημένα καὶ ἀνασφαλὴ παιδιά. Οὔτε νὰ ἀφήνεις ἄλλον, λέει ὁ ὅσιος, νὰ τὰ παίρνει ἀγκαλιά, διότι τοῦ μεταδίδει

τὰ δικά του πνευματικὰ μικρόβια. Λοιπόν, αὐτὰ ποὺ λέει ὁ ἅγιος γιὰ τὸ κράτημα τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ ξένους θυμᾶμαι ἔντονα νὰ τὸ τηροῦν στὴν Κύπρο οἱ παλαιότερες γενιές. Θὰ μοῦ πεῖς τώρα, τὸ παιδὶ δὲν θέλει χάδι; Δὲν θέλει ἕνα φιλί; Δὲν θέλει μιὰ ἀγκαλιά; Ἐδῶ θέλουν οἱ μεγάλοι. Λοιπόν, ἄκου τὸν ἅγιο. «Νὰ τὰ κάνετε», λέει, «αὐτά, ἀλλὰ μυστικά. Μυστικὰ τὸ λαχταρᾶς, τὸ χαϊδεύεις καὶ νοερὰ τὸ φιλᾶς στὸ κεφαλάκι. Νοερά». Δηλαδή, νὰ ὑπάρχει μία σχέση μεταξὺ μητέρας καὶ παιδιοῦ νοερή. Κι αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ δὲνἔχουμε διδαχτεῖ. Ἂς πῶ ἕνα παράλληλο παράδειγμα. Ἐγώ, ὡς ἐπίσκοπος, ἔχω πρόβλημα μὲ τὸν τάδε ἱερέα. Τὸν φέρνω στὴ μνήμη μου ἐκεῖ ποὺ εἶμαι στὴν Εὐρύχου καὶ ἂς εἶναι αὐτὸς σὲ ἄλλο χωριό. Νοερὰ τὸν ἀγκαλιάζω καὶ νοερὰ τὸν ἀσπάζομαι. Καὶ τοῦ λέω, πάλιν νοερά· «Πάτερ μου, σὲ συγχωρῶ γι’ αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶπες, συγχώρα με καὶ σὺ ἐμένα. Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν». Καὶ φέρνω στὸ, νοῦ μου τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μου καὶ τὸν βάζω ἀνάμεσά μας, νὰ μᾶς ἑνώνει Αὐτός. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος τοῦ ἁγίου Πορφυρίου. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος τοῦ ἁγίου Παϊσίου. Ζοῦσαν νοερὰ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ὅλες τὶς σχέσεις τους. Συνεχίζει λοιπὸν καὶ μᾶς λέει ὁ ἅγιος Πορφύριος. Τὸ βρέφος εἶναι πολὺ εὐαίσθητο στὰ χάδια. Διεγείρεται ἀμέσως. Ἐπίσης, εἶναι πολὺ σημαντικὸ οἱ γονεῖς νὰ προσεύχονται πάνω ἀπὸ τὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ. Ἰδιαιτέρως, ὅταν κοιμᾶται τὸ παιδί. Τότε ἡ προσευχὴ ἐπιδρᾶ εἰς βάθος. Τὸ κακὸ δὲν ἀνθίσταται. Ἡ ἔνταση πέφτει. Αὐτὸ τὸ ἔκαναν οἱ πρωτινοί. Οἱ πρωτινοὶ Κύπριοι περίμεναν τὰ παιδιά τους νὰ κοιμηθοῦν καὶ πήγαιναν πάνω ἀπὸ τὴν κούνια καὶ τὰ σταύρωναν καὶ προσευχόντουσαν. Καὶ μετέδιδαν ἔτσι στὰ παιδιά τους ἐνέργεια πνευματική. Γιὰ νὰ ἔχουν ἀποθέματα σὲ δύσκολες ὧρες τῆς ἐφηβείας καὶ τῆς πρώτης νεότητας.

Μιὰ φορά, ὅπως μᾶς εἶπε ἡ πνευματικὴ κόρη τοῦ ἁγίου Πορφυρίου καὶ συγγραφέας τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου, τὴν πῆρε τηλέφωνο ὁ ὅσιος καὶ μὲ τὸ μέγα διορατικό του χάρισμα ποὺ ἦταν σὰν τηλεσκόπιο, τῆς λέει· «Κόρη μου, μὰ γιατί ἔβαλες τόσο ψηλὰ τακούνια;» Ἔβλεπε καὶ τὰ τακούνια ποὺ φορεῖ. Τοῦ λέει, «Γέροντα, μοῦ ἀρέσουν». «Ναί», τῆς λέει, «ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐπηρεάζεται ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος σου καὶ δυσκολεύεται τὸ ἔμβρυο ποὺ ἔχεις στὴν κοιλιά σου. Ἀκοῦς; Δὲν ἔχει ἀναπνοὴ ἐπαρκή». Καὶ λέω, κοίταξε, πῶς βλέπει ἕνας ἅγιος τὴ διαμόρφωση τῶν παιδιῶν, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ τακούνια ποὺ φοροῦμε, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦμε. Στὴν περίπτωση ποὺ σ’ ἕνα σπίτι δὲν ἔχει μόνο ἕνα παιδί, ἀλλ᾽ ἔχει δύο καὶ τρία καὶ τέσσερα, συμβούλευε ὁ ἅγιος· «Ἡ περιποίηση τοῦ κάθε παιδιοῦ νὰ γίνεται χωριστά. Νὰ μὴ σὲ βλέπει τὸ μεγάλο νὰ θηλάζεις ἢ νὰ κάνεις μπάνιο τὸ μωρό. Μαχαιριὰ στὴν καρδιὰ βάζεις. Ζηλεύει γιὰ πάντα». Τὸ πάθος τῆς ζήλειας εἶναι ἕνα πάθος ποὺ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ εἶχαν μεγάλη ἔγνοια νὰ ἀντιμετωπίζεται σωστά, νὰ προλαμβάνεται.

Τὸ κλάμα τοῦ μωροῦ εἶναι τραγούδι

Γιὰ τὸ κλάμα τοῦ μωροῦ, ποὺ πολλὲς μανάδες δὲν ἀντέχουν, ἔλεγε ὁ ὅσιος· «Ἰδιαιτέρως ὅταν κλάψει τὴν πρώτη φορά, τὴν πρώτη ἡμέρα, νὰ τὸ ἀφήσεις, νὰ μὴν τὸ πιάσεις μὲ τίποτα. Διότι μετὰ θὰ τὸ κακομάθεις». Καὶ συμπλήρωνε· «Τὸ κλάμα τοῦ μωροῦ εἶναι τραγούδι. Ἀνοίγουν καὶ οἱ φωνητικὲς χορδές. Ἐπίσης, ἐπιδρᾶ πάρα πολὺ θετικὰ ἡ μουσικὴ στὸ βρέφος». Μοῦ κάμνει ἐντύπωση ποὺ μίλαγε γιὰ τὴ μουσική, γιατὶ ὄντως εἶναι μέρος τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν καὶ τῶν βρεφῶν καὶ τῶν κυοφορούμενων. Ἔλεγε· «Ὅταν εἶναι ἔγκυος ἡ γυναίκα, νὰ ἀκούει ἤρεμη μουσική. Νὰ ἀκούει βυζαντινὴ μουσική, νὰ ἀκούει παραδοσιακὴ μουσική, νὰ ἀκούει κλασικὴ μουσική. Νὰ μὴν ἀκούει ταραγμένη μουσική. Ἡ ταραγμένη μουσικὴ ταράζει τὸ μωρό. Ἀκόμα καὶ τὰ ζῶα, ὅταν τοὺς βάζεις μουσικὴ κατεβάζουν περισσότερο γάλα. Ἀλλὰ ὄχι ὁποιαδήποτε μουσική. Τὸ ἐπαναλαμβάνω αὐτό».

Παιδικὰ παιχνίδια

Τὸ παιδί, καθὼς μεγαλώνει, θέλει παιχνίδια... Κάποιες φορὲς ποὺ μὲ καλοῦν νὰ κάνω ἁγιασμὸ σὲ σπίτι, πηγαίνω καὶ προσπαθῶ νὰ μιμοῦμαι τοὺς παπάδες τοὺς πρωτινοὺς τοῦ χωριοῦ μου, ποὺ ἔρραιναν ἁγιασμὸ σὲ ὅλα τὰ δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ. Ὅταν λοιπὸν φτάνει ἡ ὥρα ποὺ θὰ μπῶ μέσα στὰ παιδικὰ δωμάτια ἢ τὰ δωμάτια παιχνιδιοῦ, τί βλέπω ἐκεῖ! Συνήθως καμμιὰ πενηνταριὰ παιχνίδια, κάμποσα «μίκι μάους», κόμικς, κάμποσες κοῦκλες μὲ ἀποκρουστικὲς φιγοῦρες, κάτι σὰν δαιμονικὰ ὄντα... Σπάνια νὰ βρεῖς καμιὰ εἰκόνα σὲ παιδικὸ δωμάτιο. Πολὺ σπάνιο. Καὶ μετὰ λέμε, γιατί τὰ παιδιά μας ἔχουν φοβίες, ἔχουν ἀνασφάλειες! Μά, τί τοὺς δώσαμε; Τὸν Μίκι Μάους καὶ τὰ στρουμφάκια; Καὶ αὐτὰ ἦταν τῆς ἐποχῆς μας. Φανταστεῖτε σήμερα τί γίνεται! Λοιπόν, ἀκοῦστε τί μᾶς συμβουλεύει σχετικὰ ὁ ἅγιος Πορφύριος: «Τὰ παιχνίδια δὲν τὰ ἔχουμε ὅλα ἀραδιασμένα πλούσια. Τὰ ᾽χω στὸ πατάρι. Σήμερα βγάζω ἕνα γιὰ μιὰ βδομάδα. Μετὰ τὸ ἐξαφανίζω, βγάζω δεύτερο, τρίτο. Ποτὲ ὅλα μαζί! Ἂν τὸ παιδὶ ἐπιμένει καὶ θέλει ἕνα συγκεκριμένο, νὰ τοῦ πεῖτε· ‘‘Δὲν ἔχουμε λεφτὰ νὰ πάρουμε αὐτὸ ποὺ θέλεις, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχουμε. Ἂν τὸ θέλεις πολύ, θὰ μαζέψουμε, θὰ κάμουμε οἰκονομία, θὰ στερηθοῦμε κάτι ἄλλο, τὶς σοκολάτες γιὰ παράδειγμα, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ σοῦ τὸ πάρουμε». Δηλαδή, νὰ καταλαβαίνει καὶ τὸ παιδὶ ὅτι τὰ ἀγαθὰ «κόποις κτῶνται». Διαφορετικά, ἂν τοῦ ἀγοράζουμε ὅ,τι θέλει —ὅπως κάνουν σχεδὸν ὅλοι οἱ γονεῖς σήμερα— στὸ τέλος τῆς ἡμέρας θὰ διαμορφώσουμε ἕνα ἄγριο καὶ ἀδίστακτο μανιώδη καταναλωτή, ποὺ τελικὰ θὰ πνίξει ἐμᾶς, μετὰ θὰ πνίξει τὴ γυναίκα του, καὶ ἡ γυναίκα τὸν ἄντρα καὶ τὰ παιδιά του. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀλυσιδωτὴ διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μετὰ ἀποροῦμε γιὰ τὴ σύγχρονη κοινωνία, πῶς κατάντησε σ᾽ αὐτὸ τὸ χάλι.

Θρησκευτικὴ καταπίεση

Τώρα, μὴ νομίζουμε ὅτι ἐμεῖς, οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἔχουμε λύσει ὅλα. Ὁ ἅγιος Πορφύριος μιλᾶ καὶ γιὰ τὴ θρησκευτικὴ καταπίεση ποὺ ἀσυνείδητα πολλοὶ χριστιανοὶ ἀσκοῦν στὰ παιδιά τους. Αὐτὸ συμβαίνει, λέει, «Ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι εἶναι καταπιεσμένοι καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ τους ἀπουσιάζει ἡ μετάνοια, ἔστω καὶ ἂν εἶναι σὲ ὅλες τὶς θρησκευτικές τους ὑποχρεώσεις τυπικοὶ καὶ ἠθικοί. Διότι ὁ χριστιανὸς ποὺ εἰλικρινὰ μετανοεῖ, νοιώθει χαρὰ καὶ ὄχι καταπίεση. Καὶ δὲν θέλει σὲ κανέναν ἄλλον ἄνθρωπο νὰ ἐπιβάλει ὁποιαδήποτε δική του πεποίθηση, εἴτε κοσμική, εἴτε θρησκευτική». Καὶ συνεχίζει ὡραιότατα ὁ ἅγιος. «Δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ εἶναι οἱ γονεῖς εὐσεβεῖς. Πρέπει νὰ μὴν καταπιέζουν τὰ παιδιά, γιὰ νὰ τὰ κάνουν καλὰ μὲ τὴ βία. Εἶναι δυνατὸ νὰ διώξουμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸν Χριστό, ὅταν ἀκολουθοῦμε τὰ τῆς θρησκείας μὲ ἐγωισμό. Τὰ παιδιὰ δὲν θέλουν καταπίεση. Μὴν τὰ ἐξαναγκάζετε νὰ σᾶς ἀκολουθήσουν στὴν ἐκκλησία. Μπορεῖτε νὰ πεῖτε, ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ ἔλθει τώρα μαζί μου ἢ ἀργότερα. Ἀφῆστε νὰ μιλήσει στὶς ψυχές τους ὁ Θεός».

Ἄρα, κατὰ τὸν ἅγιο, ἡ αἰτία ποὺ τὰ παιδιὰ μερικῶν θρησκευομένων χριστιανῶν ὅταν μεγαλώσουν γίνονται ἀτίθασσα καὶ ἀφήνουν καὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ τρέχουν ἀλλοῦ νὰ ἱκανοποιηθοῦν, εἶναι συχνὰ αὐτὴ ἡ καταπίεση ποὺ τοὺς ἀσκοῦν οἱ τάχατες εὐσεβεῖς γονεῖς. Ποὺ δυστυχῶς εἶχαν τὴ φροντίδα νὰ κάνουν τὰ παιδιά τους καλοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ μ’ αὐτὴ τὴν ἀγάπη τους, τὴν ἀνθρώπινη, τὴν ἀδιάκριτη, τὰ καταπίεσαν καί, τελικά, τὶ ἔγινε; Τὸ ἀντίθετο! Ἐνῶ ὅταν τὰ παιδιὰ ἀναπτύσσονται μέσα στὴν ἐλευθερία, βλέποντας συγχρόνως τὸ καλὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων, χαιρόμαστε νὰ τὰ βλέπουμε. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικό. Νὰ εἶσαι καλός, νὰ εἶσαι ἅγιος, γιὰ νὰ ἐμπνέεις, νὰ ἀκτινοβολεῖς. Ἡ ζωὴ τῶν παιδιῶν ἐπηρεάζεται ἄμεσα ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τῶν γονέων. Ἐπιμένουν οἱ γονεῖς: «Ἄντε, νὰ ἐξομολογηθεῖς. Ἄντε, νὰ μεταλάβεις. Ἄντε, νὰ κάνεις ἐκεῖνο. Ἄντε, νὰ κάνεις τὸ ἄλλο». Καὶ στὸ τέλος τίποτα δὲν γίνεται. Ἐνῶ, ἂν τὸ παιδὶ βλέπει ἐσένα ποὺ ζεῖς ἐνσυνείδητα τὴν πίστη σου νὰ ἀκτινοβολεῖς, νὰ ἀκτινοβολεῖ ὁ Χριστὸς μέσα σου, τὸ ἁρπάζει καὶ τὸ κρατᾶ γιὰ πάντα. Ἐκεῖ βρίσκεται τὸ μυστικό. Καὶ ἂν γίνει αὐτὸ ὅταν τὸ παιδὶ εἶναι μικρὸ στὴν ἡλικία, δὲν θὰ χρειαστεῖ νὰ κοπιάσει πολὺ ὅταν μεγαλώσει. Μὴν προσπαθεῖτε λοιπὸν μὲ ἀνθρώπινους τρόπους νὰ διορθώσετε κακὲς καταστάσεις. Δὲν ἔρχεται κανένα καλὸ ἀποτέλεσμα. Μόνο μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὸ προσωπικό σας παράδειγμα θὰ φέρετε ἀποτέλεσμα. Νὰ ἐπικαλεῖσθε τὴ Θεία Χάρη νὰ πάει μέσα στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν σας, γιὰ νὰ τὰ ἁγιάσει. Αὐτὸ θὰ πεῖ χριστιανός.

Ἔπαινος: Ὁ πρόξενος τοῦ ἐγωισμοῦ

Τελειώνοντας, θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ σὲ κάτι τὸ ὁποῖο εἶναι πάρα πολὺ ἀνατρεπτικὸ τῶν δεδομένων τῆς σύγχρονης παιδαγωγικῆς, ὅπως τὸ προσεγγίζει

αὐτὸς μέγας διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός, ποὺ λέγεται ἅγιος Πορφύριος. Καὶ ἀναφέρομαι στὸ ζήτημα τοῦ ἐπαίνου. Πῶς χρησιμοποιῶ τὸν ἔπαινο ὡς μέσον ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ. Ἀκοῦστε, καλές μου δασκάλες καὶ καλοί μου δάσκαλοι τί μᾶς νουθετεῖ σχετικά, λέει ὁ ἅγιος:

«Στὰ παιδιὰ ὁ ἔπαινος κάνει κακό. Ὅποιος μᾶς ἐπαινεῖ, μᾶς πλανάει καὶ μᾶς χαλάει τοὺς δρόμους τῆς ζωῆς μας. Πόσο σοφὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ! Ὁ ἔπαινος δὲν προετοιμάζει τὰ παιδιὰ γιὰ καμμιὰ δυσκολία. Καὶ βγαίνουν ἀπροσάρμοστα καὶ τὰ χάνουν καὶ τελικὰ ἀποτυγχάνουν. Στὸ μικρὸ παιδάκι λένε ὅλο ἐπαινετικὰ λόγια. Μὴν τὸ μαλώσουμε, μὴν τοῦ ἐναντιωθοῦμε, μὴν τὸ πιέσουμε τὸ παιδί. Μαθαίνει, ὅμως, καὶ ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιδράσει σωστὰ καὶ στὴν πιὸ μικρὴ δυσκολία. Μόλις κάποιος τοῦ ἐναντιωθεῖ τσακίζεται, δὲν ἔχει σθένος. Οἱ γονεῖς εὐθύνονται πρῶτοι γιὰ τὴν ἀποτυχία τῶν παιδιῶν στὴ ζωή. Καὶ οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητὲς μετά. Τὰ ἐπαινοῦν διαρκῶς. Τοὺς λένε ἐγωιστικὰ λόγια. Δὲν τὰ φέρνουν στὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἀποξενώνουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Τὰ παιδιά, μὲ τοὺς συνεχεῖς ἐπαίνους, δὲν οἰκοδομοῦνται. Γίνονται ἐγωιστὲς καὶ κενόδοξοι. Θὰ θέλουν σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ νὰ τοὺς ἐπαινοῦν ὅλοι διαρκῶς. Ἔστω καὶ ἂν τοὺς λένε καὶ ψέματα. Τὰ παιδιὰ, ὅταν τὰ ἐπαινεῖς συνεχῶς καὶ χωρὶς διάκριση, τὰ πειράζει ὁ ἀντίθετος, ὁ πειρασμός. Τοὺς ξεσηκώνει τὸ μυαλὸ ὁ ἐγωισμὸς καί, συνηθισμένα ἀπὸ μικρὰ στοὺς ἐπαίνους ἀπὸ γονεῖς καὶ δασκάλους, ἴσως προχωροῦν στὰ γράμματα. Ἀλλά, τί τὸ ὄφελος; Στὴ ζωὴ θὰ βγοῦν ἐγωιστές, καὶ ὄχι χριστιανοί. Οἱ ἐγωιστὲς δὲν μποροῦν νὰ εἶναι ποτὲ χριστιανοί. **Ἡ θρησκεία μας δὲν θέλει ἀπὸ μικρὰ νὰ μαθαίνουν ἀγωγή. Ἀντίθετα, θέλει τὰ παιδιὰ ἀπὸ μικρὰ νὰ μαθαίνουν τὴν ἀλήθεια»** (Ἀπὸ τὸ βιβλίο, Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καὶ Λόγοι,* ἐκδ. Ἱ. Μ. Χρυσοπηγῆς, Χανιὰ Κρήτης, 2003).

Στὴ θέση τῆς ἀγωγῆς, ὁ ἅγιος βάζει τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ: «*Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς*». Καὶ τονίζει: «Ὅταν ἐπαινεῖς ἕναν ἄνθρωπο, τὸν κάνεις ἐγωιστή. Ὁ ἐγωιστὴς εἶναι μπερδεμένος, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ κακοῦ πνεύματος. Πρέπει νὰ πεῖς τὴν ἀλήθεια. Νὰ τὴ μάθει ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλιῶς τὸν ὑποστηρίζεις στὴν ἀμορφωσιά του. Ὅταν πεῖς στὸν ἄλλο τὴν ἀλήθεια, αὐτὸς κατατοπίζεται. Προσέχει, ἀκούει καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐγκρατεύεται. Ἔτσι καὶ στὸ παιδὶ νὰ πεῖς τὴν ἀλήθεια. Θὰ τὸ μαλλώσεις, γιὰ νὰ κατατοπιστεῖ ὅτι αὐτὸ ποὺ κάνει δὲν εἶναι καλό. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐπαινοῦμε τοὺς συνανθρώπους μας καὶ νὰ τοὺς κολακεύουμε. Ἀλλὰ νὰ τοὺς ὁδηγοῦμε στὴν ταπείνωση καὶ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὔτε νὰ ἐπιζητοῦμε ἐμεῖς νὰ μᾶς ἀγαπᾶνε, λέγοντας ἐπαίνους στοὺς ἄλλους. Νὰ μαθαίνουμε νὰ ἀγαπᾶμε καὶ ὄχι νὰ ζητοῦμε νὰ μᾶς ἀγαπᾶνε! Νὰ ἀγαποῦμε ὅλους τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς ἀνιδιοτελῶς. Χωρὶς νὰ περιμένουμε ἐπαίνους καὶ ἀγάπη ἀπ’ αὐτούς. Ἔτσι νὰ ὁδηγεῖτε καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἀλλιῶς, γίνονται ἀπροσάρμοστα. Ὅταν λοιπὸν ἐμεῖς μὲ τοὺς ἐπαίνους δημιουργοῦμε στὸ

παιδὶ αὐτὸ τὸ ὑπερεγώ, τοῦ φουσκώνουμε τὸν ἐγωισμό, τοῦ κάνουμε μεγάλο κακό. Τὸ κάνουμε νὰ γίνεται πιὸ ἐπιρρεπὲς στὰ διαβολικὰ πράγματα. Αὐτὸ κατόρθωσε ὁ διάβολος νὰ κάνει. Ἔκανε τὴ γῆ λαβύρινθο. Γιὰ νὰ μὴν μποροῦμε νὰ συνεννοηθοῦμε μεταξύ μας. Τὶ εἶναι αὐτὸ ποὺ πάθαμε καὶ δὲν τὸ καταλάβαμε! Βλέπετε πῶς πλανηθήκαμε; Καταντήσαμε τὴ γῆ μας καὶ τὴν ἐποχή μας σωστὸ ψυχιατρεῖο. Καὶ δὲν καταλαβαίνουμε τὶ μᾶς φταίει». Καὶ συνεχίζει καὶ λέει τὰ ἑξῆς φοβερά:

«Τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει εἶναι ὅτι πρέπει νὰ μάθομε στὰ παιδιὰ νὰ ζοῦν ταπεινὰ καὶ ἁπλὰ καὶ νὰ μὴν ζητοῦν τὸν ἔπαινο καὶ τὸ ‘μπράβο’. Νὰ τὰ μάθομε ὅτι ὑπάρχει ἡ ταπείνωση, ποὺ εἶναι ἡ ὑγεία τῆς ζωῆς. **Ἡ νοοτροπία τῆς σημερινῆς κοινωνίας κάνει κακὸ στὰ παιδιά. Ἔχει ἄλλη ψυχολογία, ἄλλη παιδαγωγική, ποὺ ἀπευθύνονται σὲ παιδιὰ ἄθεων.** Ἡ νοοτροπία αὐτὴ ὁδηγεῖ στὴν ἀσυδοσία. Καὶ βλέπετε τ’ ἀποτελέσματα στὰ παιδιὰ καὶ στοὺς νέους. Φωνάζουν σήμερα οἱ νέοι. Λένε: ‘‘Πρέπει νὰ μᾶς καταλάβετε!’’ Δὲν πρέπει, ὅμως, νὰ πᾶμε ἐμεῖς σ’ αὐτούς. Ἀντίθετα, θὰ προσευχόμαστε γι’ αὐτούς, θὰ λέμε τὸ σωστό, θὰ τὸ ζοῦμε, θὰ τὸ κηρύττομε, ἀλλὰ δὲν θὰ προσαρμοσθοῦμε μὲ τὸ πνεῦμα τους. Νὰ μὴ χαλάσομε τὸ μεγαλεῖο τῆς πίστεως μας. Δὲν γίνεται, γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσομε, ν’ ἀποκτήσομε τὴ δική τους νοοτροπία. Πρέπει νὰ εἴμαστε αὐτοὶ ποὺ εἴμαστε καὶ νὰ κηρύττομε τὴν ἀλήθεια, τὸ φῶς». Νὰ καὶ πάλι ἡ συνέχεια τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, «Τὸ Φῶς εἶναι ἡ γνώση καὶ ὄχι ἡ γνώση φῶς»!

Ἐν κατακλεῖδι, ὁ ἅγιος Πορφύριος, μὲ τὶς παιδαγωγικὲς αὐτὲς πνευματικές του νουθεσίες πρὸς τοὺς πιστούς, **στὴν οὐσία παρεμβαίνει στὴ σύγχρονη διαστρεμμένη παιδαγωγική, γιατὶ μ᾽ αὐτὴ διαστρεβλώνεται ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν πειρασμὸ καί, ὅ,τι διαστρεβλώνεται, εἶναι δαιμονικό.** Παρεμβαίνει, γιὰ νὰ μᾶς ἀφυπνίσει ἀπὸ τὸν κοσμικὸ λήθαργο καὶ τὴν περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα τῆς ἐκκοσμίκευσης, ποὺ μαλθακώνει τοὺς χριστιανούς, τοὺς ἀποπλανᾶ, ἀπομακρύνοντάς τους ἀπὸ τὴν ἁγιοπνευματικὴ καὶ ἀποστολικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀπὸ τὴ μετάνοια, τὴν προσευχὴ καὶ τὴν πίστη στὴν αἰώνια ζωή. Ἀπὸ ὅσα δηλαδὴ εἶναι προϋπόθεση γιὰ νὰ ἔχουν οἱ Ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ κάθε ἐποχῆς ὑψηλὸ φρόνημα ἀγωνιστικότητας καὶ μαχητικότητας, οὕτως ὥστε νὰ μὴν παρασύρονται ἀπὸ τὶς μεθοδεύσεις τοῦ διαβόλου καὶ τὰ ψεύτικα του λόγια. Ἂν κάτι ὑπολειπόμεθα ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι χριστιανοί, εἶναι τὸ ἀγωνιστικὸ φρόνημα καὶ πῶς νὰ παραμείνουμε πιστοὶ στὰ διδάγματα τῶν Πατέρων της Ἐκκλησίας μας, γιατὶ αὐτὰ μᾶς ὁδηγοῦν στὸ νὰ κατανοήσουμε τὶς ἐντολὲς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ προσπαθήσουμε νὰ τὶς ἐφαρμόσουμε στὴ ζωή μας.

Ὁ ἅγιος Πορφύριος, ζώντας ἐμπειρικὰ τὴν ἀληθινὴ γνώση καὶ τὴ φώτιση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, δὲν ἐκφράζει μὲ τὰ λεγόμενά του κάτι καινούργιο, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴ διαχρονικὴ Ὀρθόδοξη παράδοση γύρω ἀπὸ τὴν ἱερότητα τοῦ Γάμου, τὴ σχέση

ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν.

Μὲ Ὀρθόδοξο λόγο ἀληθείας ὁ ἅγιος μιλᾶ γιὰ τὸ ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ ὑγιὴς ἀπὸ τὸ ζεῦγος ἀντιμετώπιση τοῦ ἔρωτα, τῆς σεξουαλικότητας καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν μέσα στὸν εὐλογημένο Γάμο, γιατὶ αὐτὴ τὴν εὐλογημένη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἕνωση ἀνδρὸς καὶ γυναικός, τὴν προσβάλλουν σήμερα, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, οἱ δαιμονικὲς δυνάμεις καὶ ἡ λεγόμενη μεταπατερικὴ θεολογία, μᾶλλον ἀγαπολογία, καὶ τὴ διαστρέφουν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὔξηση τῶν διαζυγίων καὶ τὴν αὔξηση τῶν προβληματικῶν παιδιῶν.

Τελειώνω μὲ μία εὐχὴ – προσευχὴ ποὺ ὅλοι οἱ ἅγιοι ποὺ γνώρισα ἀγαποῦσαν καὶ ἀποδίδει τὸ νόημα ὅλης τῆς ὁμιλίας:

Χριστέ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
τὸ φωτίζον καὶ ἁγιάζον πάντα ἄνθρωπον
ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον,
σημειωθήτω ἐφ’ ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου,
ἵνα ἐν αὐτῷ ὀψώμεθα φῶς τὸ ἀπρόσιτον·
καὶ κατεύθυνον τὰ διαβήματα ἡμῶν,
πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου·
πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου Μητρός,
καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. Ἀμήν.